

25 aastat muinasjuttude vahel

Muinasjutuseminarid 15, muinasjutuprojekt 25

19. detsembril 2024 toimus Meremäel Kirsi Talo puhkemajas Eesti Rahvaluule Arhiivi ja Tartu Ülikooli kultuuriteaduste instituudi muinasjuttude töörühma 15. muinasjutuseminar “Muinasjuttude vahel”. Ettekandeid pidasid Kärri Toomeos-Orglaan, Mare Kõiva, Mairi Kaasik, Andreas Kalkun, Ülo Valk, Kristel Kivari, Ott Heinapuu ja Risto Järv. Kõneks tulid folkloristide Ello Kirsi ja Rudolf Põldmäe kogutud pärimus, uusšamanism, muinasjuttude morfoloogia ning paljud muud muinasjuttudega seotud teemad. Arvuvõlu tunnevad muinasjutu-uurijad hästi – muinasjutuarvuks on 3 ja selle kordsed, samuti 7. Argielus armastame tähistada nulli või viiega lõppevaid tähtpäevi – olgu inimestel või institutsioonidel. Nii saigi seekordse muinasjutuseminariga märgitud mitut tähtpäeva: 15. korda toimuvat seminari ning muinasjuttude töörühma lõppevat 25. tegevusaastat. Aastate jooksul seminarisarjas peetud ettekandeid järjestikku seades selgus lisaüllatusena, et ühtekokku tehtud 114 ettekannet on pidanud kõigiti juubeldamisväärt arv esinejaid – 50 erinevat ettekandjat. Nii andsid need arvud ajendi väikeseks tagasisivaateks nii muinasjutuseminarile kui muinasjuttude töörühmale.

*Kuulajad VII seminaril “Jutte maalt ja merelt. Hiiumaa juttudest, paikadest ja inimestest”
16. 08. 2016 Hiiumaal Kärddlas Hiiumaa Muuseumis. Alar Madissoni foto. ERA, DF 35621.*

Muinasjuttude töörühm ja XI seminari "Elas kord..." esinejad 29.09.2021 Tartus Eesti Rahva Muuseumis. Alar Madissoni foto. ERA, DF 51434.

Veerandsada aastat tegutsenud muinasjuttude töörühma esimeseks sihiks sai eesti imemuinasjuttude teadusliku antoloogia ettevalmistamine, tüpoloogia korrastamine ja andmebaasi loomine. Eesmärgid laienesid, ette võeti ka teiselaadseid väljaandeid ning plaani teised muinasjutuliigid. Kuuendast tegevusaastast alates sai töörühma iga-aastaseks tavaks pidada ühes Eesti paigas ühepäevast muinasjutuseminari. Kõige esimene seminar toimus hoopis Eestist väljas – Ida-Lätis Ludza piirkonnas ehk Lutsimaal, kunagiste väljarännanud lõunaeestlaste keelesaarel, ajendiks Oskar Kallase Lutsi muinasjuttude koguteos, mille töörühm veebiväljaandena koos omapoolsete kommentaaridega 2009. aastal üllitas. Seejärel on seminari peetud igal aastal Eesti eri paigas, nii suurtes saalides kui ka õdusates taretubades. Seminaripaika valides ongi lähtutud kas konkreetsest valminud väljaandest või mõnest muust tegevusest-tähtpäevast, millega muinasjuttude töörühm parajasti kas otse või otsapidi seotud on. Ühel korral, koroonaaastal 2020 jäi seminar ära, kuid järgmisel aastal peeti rea hoidmiseks kaks üritust: "Elas kord" 2021. aasta septembris Tartus Eesti Rahva Muuseumis ja "Arhiivist vällä / Arhiivist välja" novembris Vana-Võromaal Röpina Loomemajas. 2019. aastal korraldas töörühm Põlvamaal Cantervilla lossis traditsioonilist seminariformaati laiendades eesti folkloristide talvekonverentsi pealkirjaga "Piiritu muinasjutumaailm".

Osa kuulajaid XV seminaril “Muinasjuttude vahel” Setomaal Meremäel Kirsi Talos 19.12.2024. Enn Kalev Tarto foto. ERA, DF 50223.

Algusest peale on seminaride eesmärgiks olnud pakkuda muinasjutuhuvilistele nii suuremaid üldistusi kui ka juhtumianalüüse, parajasti töölaual olevate teemade vahetähelepanu ning laiendatud sissevaateid juttude toimetamis- ja avaldamistemaatikasse. Lisaks muinasjutuainese käsitlejatele on kutsutud kõnelema ka teiste teemade uurijaid, räägitud piirkonna kohapärimusest, mängutraditsioonist või lauludest. Sageli on aastate jooksul olnud põhikorraldajale Eesti Kirjandusmuuseumile abiks kohalik koostööpartner, kes on aidanud üritust tutvustada ning kokku tuua kohapealseid kuulajaid. Seminaride raames on peetud ka mõttetalguid (2013. aastal “Kuhu kulged, rahvajutuväljaanne?” ning 2011. aastal “Milliseid võro muinasjutuväljaandeid me tahame?”).

Kuigi samas paigas pole mitut muinasjutuseminari seni veel peetud, paistavad siiski korduvana silma teatud piirkonnad – ka Setomaal oldi nüüdseks juba kolmandat korda (varem 2011. aastal Obinitsas ja 2018. aastal Piusa ürgoru puhkekeskuses). Seekordse seminari paiga ja nime valikul olid olulised EKM Teaduskirjastuse värske kogumik “Maailmade vahel” Ello Kirsi kogutud juttudest (muinasjuttude töörühma liige Kärri Toomeos-Orglaan kirjutas kogumikku ühe saateartiklile ja koostas väljaande tüübi registri) ning 20 aasta möödumine muinasjutuekspeditsioonide algusest Setomaal (need täiendasid nii meie arhiivikogusid kui ka järgnevalt töörühma väljaandeid rohke uuema muinasjutuainesega).

Aastate jooksul on enamik seminari esinejaid tulnud mõistagi muinasjuttude töörühmast enesest, kuhu 2024. aastal kuulusid Risto Järv, Mairi Kaasik ja Kärri Toomeos-Orglaan – kõik projektiga seotud selle algusest, 1999. aastast. Pikka aega (2008–2021) kuulus töörühma Inge Annom. Meie kauaaegseteks konsultantideks, eriti projekti algusaastail, on olnud jutu-uurijad Pille Kippar Tallinna Ülikoolist, Kristi Salve ja Mall Hiemäe Eesti Kirjandusmuuseumist, usundiurija Ülo Valk Tartu Ülikoolist ning jutuvestja-koolitaja Piret Päär. Aja jooksul on töörühmas kaasa löönud paljud abilised: Anu Jalas, Karoliina Kagovere, Karin Krondel, Kaisa Kulasalu, Liilia Laaneman, Evelin Lepp, Moon Meier, Reeli Reinaus, Aive Roots, Jaanika Teemus, Maarja Villandi-Reiljan ning mitmed teised. Algselt Tartu Ülikoolis alguse saanud töörühma kese liikus alates 2009. aastast Eesti Kirjandusmuuseumisse, kuid koostöö ja vastastikune abi on jätkunud läbi aastate. Nüüdseks on kõikjal formeerunud järjest suuremate uurimis- ja publitseerimisstruktuuride poole, kuid väikese mitteametliku üksusena on ka muinasjuttude töörühm oma seni sümbiootilist tegevust jätkanud. Veebilehelt <https://www.folklore.ee/era/teema/muinasjutt.htm> saab ülevaate töörühma varasematest seminaridest ja muust tegevusest.

Lisaks raamatutele-veebiväljaannetele (akadeemilistele, rahvaväljaannetele ja lasteväljaannetele) on töörühmal valminud aastate jooksul veel näiteks DVD, topelt-CD ja muinasjutuväljaanne kaartidena. Arvestuse järgi esitleti seminaril töörühma 23. ja 24. väljaannet – veebikogumikku “Valge härg” ning raamatukest “Oled sa näinud valget härga”. Esmalt 2009. aastal ilmunud ning nüüdseks läbimüüdud seto jutuvestjate DVDst “Valgõ härg. Kats tosinat seto jutust (ja üts viil liisna)” valmis samanimeline veebiversioon, mis on nüüd kõigile jutusõpradele kättesaadav veebilehelt <https://www.folklore.ee/muinasjutt/valgoharg/>. Juturühma 25 tööaastat märkima mõelduna ilmus aga lustiraamat “Oled sa näinud valget härga? Veerandsada lõputa lugu ja ahel(muinas) juttu”. Tõsi on, et muinasjuttude töörühma põhieesmärgi suunas – avaldada *Monumenta Estoniae antiquae* muinasjutuseerias kõigi jutuliikide akadeemilised tüübiväljaanded – on veel pikk tee käia. 2024. aastal alustati alles legendiliste muinasjuttude köite ettevalmistamisega ning järke ootavad rumala vanapagana ja naljandite köited. Nii ollakse tulenevalt mahukast materjalihulgast ja töörühma muudest ülesannetest kardetavasti alles teekonna keskel. Et natukenegi lõpuotsale lähemale saada, valmiski vaheväljaandena ülevaade ATU tüübikataloogi lõpuosast – vormel-muinasjuttudest. Eks “lõputa lugu” kõla muidugi mitmetähenduslikult...

Risto Järv